

Natuurbeheerplan Bos- en natuurdelen Abdij van Averbode Visierapport

Pieterjan Vervecken
Mieco-effect bv

2 juni 2025
mischa.Indeherberg@miecoeffect.be

INHOUD

INHOUD.....	1
1 BEHEERVISIE	2
1.1 Ecologische functie	2
1.2 Economische functie.....	3
1.3 Sociale functie	4
2 BEHEERDOELSTELLINGEN	6
2.1 Ecologische doelstellingen.....	6
2.1.1 Doelstellingen op niveau van het landschap.....	6
2.1.2 Overzicht van de natuurstreefbeelden & natuurbalans	9
2.2 Economische doelstellingen.....	11
2.2.1 Houtoogst	11
2.2.2 Voedselproductie	11
2.2.3 Wildbeheer.....	11
2.2.4 Ander gebruik	12
2.3 Sociale doelstellingen.....	12
2.3.1 Beleving.....	12
2.3.2 Cultuurhistorie	13
LITERATUURLIJST	15

1 BEHEERVISIE

Een globale visie voor een gebied vertrekt vanuit de verschillende functies die plaatsvinden in het te beheren gebied. Om een dergelijke visie op te bouwen wordt er in dit hoofdstuk vertrokken vanuit de drie afzonderlijke functies, nl. de ecologische, economische en sociale functie.

Bij aanvang van dit natuurbeheerplan en zo ook opgesteld in de goedgekeurde verkenningnota, werd de keuze gemaakt voor het opstellen van een natuurbeheerplan met ambitieniveau type 3. Dit impliceert dat via het natuurbeheerplan een hoge natuurkwaliteit wordt nagestreefd, waarbij over minimaal 90% van de oppervlakte één of meerdere natuurstreefbeelden tot doel gesteld worden.

1.1 ECOLOGISCHE FUNCTIE

Het beheerplangebied ligt voor ca. 74% binnen een Natura 2000-afbakening, nl. het habitatrictlijngebied (SBZ-H) "BE2400014 - Demervallei". In het S-IHD-rapport van dit habitatrictlijngebied worden in totaal 19 Europese habitattypes en 33 Europese soorten als belangrijk naar voren geschoven. Het SBZ-H is ingedeeld volgens verschillende landschapstypes, waarbij zowel deelgebied Omgeving Abdij als Rodenberg deel uitmaken van deelgebied 10 'Merodebossen, Averbode Bos en Heide, Waaiberg, Gerhagen, Houterenberg-Pinnekenswijer, Rodenberg' (Agentschap van Natuur en Bos, 2014).

Specifiek voor deelgebied 10 worden volgende Europese habitattypes en doelsoorten, relevant voor de eigendommen van de Abdij, naar voren geschoven: Droge heide op jonge zandafzettingen (2310), Voedselarme tot matig voedselarme wateren met droogvallende oevers (3130), Droge heide (4030), Heischrale graslanden en soortenrijke graslanden van zure bodems (6230), Voedselrijke, soortenrijke ruigtes langs waterlopen en boszomen (6430), Eiken-Beukenbossen op zure bodems (9120), Essen-Eikenbossen zonder Wilde hyacint (9160), Oude Eiken-Berkenbossen op zeer voedselarm zand (9190), Valleibossen, Elzenbroekbossen en zachthoutooibosses (91E0), vochtig wilgenstruweel op venige of zure grond (rbbso), drijvende waterweegbree, poelkikker, rosse vleermuis, laatvlieger, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, baardvleermuis, Brandts vleermuis, watervleermuis, franjestaart, wespandief, middelste bonte specht, zwarte specht en Spaanse vlag (Agentschap van Natuur en Bos, 2014 (2)).

Andere regionaal belangrijke biotopen (RBB's) die niet vermeld staan in het S-IHD-rapport voor deelgebied 10, maar wel potenties hebben in het beheerplangebied zijn: Soortenrijk struisgrasland met vrij algemene soorten (rbbha) en Doornstruweel (rbbsp). Vele van deze rbb's komen reeds op kleine schaal voor binnen het gebied. Afgezien van de potenties zullen meerdere van deze natuurdoelen afhankelijk zijn van de plaatselijke hydrologie en in welke mate deze zich op termijn herstelt, alsook de keuze van het uit te voeren beheer. Algemeen zal er voor elk vegetatietype ingezet worden op kwaliteitsverbetering en waar mogelijk uitbreiding vanuit niet-habitatwaardige delen.

Wat fauna betreft zijn er naast de doelsoorten uit het S-IHD-rapport ook potenties voor bont dikkopje, blauwvleugelsprinkhaan, moerassprinkhaan en levendbarende hagedis.

Het beheerplangebied viel in het verleden ook (deels) binnen de ruimtelijke afbakening van het soortenbeschermingsprogramma (SBP) voor grauwe klauwier en poelkikker, waarvan de termijn ondertussen reeds afgelopen is. Echter valt te verwachten dat voor deze soorten, i.h.b. voor poelkikker,

een nieuw SBP zal opgemaakt worden, daar vermoedelijk nog geen gunstige staat van instandhouding op Vlaams niveau bekomen zal zijn.

Het SBP-rapport van grauwe klauwier geeft aan dat de focus voor deelgebied 10 in eerste instantie ligt op de ontwikkeling van een kernpopulatie in het Schulensbroek. Van daaruit kan de populatie zich vervolgens gaan uitbreiden. Om een effectieve vestiging van de soort in de regio op termijn te bewerkstelligen, is het echter aangewezen de potentiële broedgebieden verder te optimaliseren door het aanpassen van de inrichting en/of het beheer en het prooiaanbod te verhogen. Ook een voldoende openheid van het landschap is hierbij van belang, zodat klauwieren een goed overzicht hebben tijdens de jacht, en ze ook naderend gevaar van voldoende ver zien aankomen en zich kunnen verschuilen. Daar binnen de deelnemende percelen het vooral gaat om de instandhouding van een halfopen tot gesloten boslandschap, liggen er bijgevolg voor deze soort geen potenties binnen het beheerplangebied (Agentschap van Natuur en Bos, 2017).

Het SBP-rapport voor poelkikker geeft aan dat de omgeving van Averbode Bos en Heide voldoende groot is voor een duurzame metapopulatie. De afgelopen inrichtingswerken hebben bovendien voor een gevoelige toename van potentieel geschikt leefgebied geleid. Echter wordt de aanwezigheid van meerkikker en bastaardkikker wel als een probleem ervaren, vanwege de gevoeligheid voor hybridisatie. Dit kan namelijk de duurzame instandhouding van de soort in het gedrang brengen (Agentschap van Natuur en Bos, 2019).

1.2 ECONOMISCHE FUNCTIE

Het beheerplangebied bestaat voor het grootste deel uit bos, waardoor de economische functie een belangrijke nevenfunctie betreft. Het toekomstig beheer beoogt een duurzame houtoogst, waarbij een geleidelijke omvorming naar inheems loofhout zal plaatsgrijpen. Hierbij zal er gemiddeld gezien niet meer geoogst worden dan de jaarlijkse natuurlijke aanwas. Het uiteindelijke doel is streven naar een klimaatrobuust, veerkrachtig gemengd bos.

De naald- en oudere loofhoutbestanden waar houtproductie tot doel gesteld wordt, zullen gemiddeld om de 8 jaar gedund worden. Het oogsten zal gebeuren a.d.h.v. een vast netwerk aan dunningspistes. Het regulier omvormingsbeheer in de dennenbestanden zal nog een hele tijd voor een zekere houtproductie i.f.v. de spaanderplaatindustrie opleveren. Nadien, bij het bereiken van het beoogde natuurstreefbeeld, zal de economische functie voornamelijk gericht zijn op de productie van kwalitatief zaaghout. Verder zal in de toekomst ook een beperkte hoeveelheid brandhout blijvend geoogst worden, veelal als nevenproduct van de uitvoering van reguliere beheeringrepen. Bovendien zullen ook kansen ter verbetering van de akkers, in beheer van de Abdij, benut worden. Hieronder kan het onderbrengen van koolstofrijk materiaal, komende uit de bossen onder verstaan worden.

Naast houtoogst zal ook het maaien van grasland door een (lokale) landbouwer en de jachtverpachting op ree een bijkomende inkomst genereren. Wanneer nodig kan ook bestrijdingsjacht ingezet worden, indien een actief beheer van bepaalde exotische diersoorten vereist is om de voormelde ecologische doelstellingen te behalen (bv. ganzen), schade te vermijden (bv. wild zwijn, zwarte kraai), of wanneer deze volgen uit (regionale) afspraken of uit regelgeving op hoger niveau. Wanneer actief faunabeheer wordt overwogen, zullen de respectievelijke beheerders trachten onderling afstemming te bereiken en zullen eventuele jachtverpachtingsvoorwaarden zo worden opgesteld dat:

- De jacht uitsluitend in functie staat van de doelstellingen uit dit beheerplan of na schade op aanpalende percelen;
- De meest effectieve en efficiënte vorm van faunabeheer wordt ingezet om de doelstellingen te bereiken;
- De beheerders actief het uitgevoerde faunabeheer opvolgen en aansturen.

Tot slot levert ook de aanpalende horeca en abdijwinkel, mede dankzij de ligging van de Abdij, tevens een belangrijke inkomst op. De uitbating wordt door De Abdij der Norbertijnen van Averbode vzw via een concessie geregeld.

1.3 SOCIALE FUNCTIE

Het gebied bevat zoals reeds aangegeven in het inventarisatierapport verschillende voorzieningen op vlak van recreatie. Men kan doorheen het gebied wandelen over onverharde tot halfverharde paden. Aan de rand van het gebied is er bovendien nog de mogelijkheid om te fietsen, ruiters en mountainbiken. Gezien het recreatieve belang van de regio, als onderdeel van het Landschapspark De Merode, zullen deze officiële routes behouden blijven.

Echter dient opgemerkt dat de huidige paden niet allen onderdeel uitmaken van een officiële route. Wanneer en waar nodig zal de recreatieve infrastructuur geoptimaliseerd worden, waarbij enerzijds rekening gehouden wordt met de draagkracht van het ecologisch systeem en anderzijds met de cirkel van rust en stukte rond de Abdij. Voor deelgebied Omgeving Abdij kunnen we concluderen dat de huidige voorzieningen ruim voldoende zijn, waardoor een bijkomende openstelling niet meteen als wenselijk wordt geacht. Op die manier kunnen ook voldoende rustzones in het gebied nagestreefd worden. Voor deelgebied Rodenberg zien we de mogelijkheid om een aantal frequent gebruikte wandelpaden in de toekomst te officialiseren.

Verder is ook het Mariapark, bestaande uit een 3,35 ha groot park met slingerende paden en in cementrustiek vormgegeven bidstaties, dat beschermd is als Monument van belang voor de sociale en cultuurhistorische functie.

Het aanduidingsdossier vermeldt hierin volgende erfgoedkenmerken:

- Een licht heuvelende landduin, die op zichzelf een onderdeel is van een keten van kleine zuidwest-noordoost georiënteerde duinen;
- Het beboste perceel waarin het Mariapark zijn ontstaan kreeg, dat op het historische Smisbos teruggaat. De typische vegetatie bestaat uit loofhout van zomereik en ruwe berk, gemengd met overige loofbomen waaronder Amerikaanse eik, valse acacia, gewone beuk en naaldbomen waaronder grove den en een dicht beplante struiklaag rond de bidstaties met onder meer Pontische rododendron en aucuba, populaire soorten uit de tijd van de aanleg;
- De religieuze thematuin uit 1935-1960 met slingerende, onverharde paden die centraal naar een Lourdesgrot leiden, met perifeer een pad langs de zeven staties of smarten van Maria, ook zevenweënweg genoemd. Een recht pad vanuit de Calvarieberg verbindt het perifere pad met het centrale gedeelte van het Mariapark. Het is omgeven door brokstukken van ijzerzandsteen. Alle constructies in de thematuin zijn uitgevoerd in cementrustiek;
- De kleine toegangspoort bestaande uit een poortje van imitatie boomstammetjes met 'Mariapark Parc Marial' als opschrift en daarachter de imitatie houten palen voor een uithangbord;

- De grote toegangspoort langs de Abdijstraat in de vorm van een nagebouwde 'middeleeuwse' poortruïne, inclusief de rij pilaren, brokstukken en opschrift 'Deze plaats is heilig...' op imitatie-houten palen. Gesigneerd door 'A. Janssens en zonen. Kunstbeton Westmeerbeek'. De brede spitsboog uit imitatie zandsteen en ijierzandsteen rust op imitatiezuilen, die enigszins in reliëf staan op de wanden. Het geheel is in cementrustiek met voegen die de indruk wekken alsof de wanden in stenen zijn opgetrokken;
- Onze-Lieve-Vrouw van Fatima beeldengroep. De gestandaardiseerde, in cementrustiek uitgevoerde beeldengroep uit de catalogus van de firma Alfons Janssens en zonen bestaat uit een Mariabeeld op witgekleurde wolkjes die oprijst uit een imitatie knotboom, met aan de voet geknielde kinderen, schaapsherders in aanbidding, en schaapjes;
- Lourdesgrot ingeplant op het hoogste punt van de site, uitgevoerd in cementrustiek. Het is een getrouwe kopie of schaalmodel naar het origineel. In de grot is een nis met een altaar ingewerkt, daarboven een nis voor de plaatsing van het wit en blauw beschilderde Mariabeeld. Het originele metalen spijlenhek vormt de afsluiting tussen het altaar met offerblok en het platform voor de bedevaarders. Een imitatie boomstronk vormde oorspronkelijk de knielplaats voor een beeld van Bernadette Soubirous. Voor de grot namen de pelgrims plaats op de in rijen geplaatste cementrustieke bankjes, geplaatst op een platform waarvan de rand is uitgewerkt in imitatie stenen. Twee onder elkaar geplaatste cementrustieke randen boorden het platform af. Aan de rechterkant bevindt zich een preekstoel, die in de nagemaakte rotspartij is uitgewerkt. Een trapje van enkele treden leidt naar de kansel;
- De eerste statie 'Profetie van Simeon in de Tempel na de geboorte van Jezus' bestaat uit de cementrustieke imitatie van een tempel met twee vierkante torentjes. De beeldengroep bestaat uit vijf, verspreid staande figuren op het verhoogde platform voor en naast de tempel. Een trap voorafgegaan door een bidbankje leidt naar het platform. Onderaan bevindt zich een imitatie rotsblok met het opschrift van de statie '1e statie Voorzegging van Simeon 1e Station Prophétie de Siméon';
- De tweede statie 'Vlucht naar Egypte' bestaat uit een cementrustieke imitatie van een Egyptische tempel met vier figuren: Een Egyptische tempelwachter, Jozef met kind en Maria op een ezel. De basreliëfs op de zijwanden van de tempelpoort en de hiërogliefen op de opstaande wanden kenmerken de aard van het gebouw. Imitatie stenen scheiden het tafereel van het pad met bidbankje. Op hetzelfde niveau bevindt zich een imitatierotsblok met het opschrift van de statie;
- De derde statie 'Jezus raakt zoek in de Tempel' is opgebouwd uit een cementrustieke imitatie van een klassieke tempel. Vier beelden van Bressers maken deel uit van deze scène: Schriftgeleerde met Jezus in de tempel, Jozef en Maria op en naast de trappen naar de tempel. De opstelling van de beelden maakt deel uit van het ontwerp. Aan de voet van de trap naar de tempel bevindt zich een bidbankje en een imitatie rotsblok met het opschrift van de statie 'Op zoek naar het kind [Jezus] A la recherche de l'enfant Jesus';
- De vierde statie 'Ontmoeting van Maria met Jezus op weg naar de Calvarieberg': Vier levensgrote beelden figureren tegen de achtergrond van een cementrustieke imitatie en interpretatie van een 'oosters' huis uit Jeruzalem. Inscriptie 'Maria ontmoet Jezus met zijn kruis Marie rencontre Jésus portant sa croix' in cementrustiek steenblok. Bidbankje voor het tafereel;
- Vijfde statie 'Maria staat onder Jezus' kruis' waarbij de Calvariegroep bestaat uit een beeldengroep van twee staande figuren, Maria en Johannes, onder drie hoog oprijzende imitatie houten kruisen, waarbij het middelste voor de (inmiddels verdwenen) gekruisigde Christus. Het geheel is geplaatst op een breed uitwaaiierend imitatie rotsblok. Op loopniveau is in de rots een

bruinrood gepolychromeerde nis met altaar op een stenen platform gemaakt, rechts daarvan een imitatie uitgeholde boomstam die als preekstoel dienst deed. De rotsformatie draagt als opschrift 'Ve statie Maria bij de gekruisigde Jezus – Marie près de Jésus crucifié'. Boven de gekruisigde Christus draagt het kruis een opschrift in Hebreeuws, Grieks, Latijn;

- Zesde statie 'Piëta' portretteert een zittende Maria met een gestorven Christus in liggende houding op haar schoot. De piëtafiguren zitten naast het neergelegde kruis en bovenop een platte, naar boven oplopende cementrustieke rotspartij, met daarachter een rechtopstaande nagmaakte rotspartij. De rotsformatie vertoont een opvallend lijnenspel dat de indruk van een echt rotsgesteente moet versterken. De constructie is gesigineerd door 'Tondeleir Oct en zoon Rotsbouwkundige Oude-God bij Antw.'. Naast het tafereel bevindt zich een bidbankje en een ingegraven imitatie steen met daarop het opschrift van de statie 'Maria ontvangt Jezus afgenomen van het kruis...'. Het verhoogde, met ijzerzandsteen afgeboorde platform maakt deel uit van de opstelling van deze statie;
- Zevende statie 'Jezus wordt begraven' is opgebouwd uit een bovengrondse grotingang met cementrustieke imitatie rotsblokken die via een trap naar een ondergrondse 'grafkamer' leidt met drie beelden, waaronder dat van Christus in een open geschoven muurgraf, met Maria en Magdalena. De cementpleister is bruinrood gepolychromeerd. De vele groeven in de vloer, plafond en muren van het graf moeten de indruk van de rotsachtige ondergrond opwekken. De rotswand boven de trap is gesigineerd door 'Arth. Tondeleir Grotten, kunst en rustiek cementwerk Oude God bij Antwerpen'. De grafkamer is buiten gesigineerd door 'Tondeleir Oct Rotsbouwkundige Oude-God bij Ant' en heeft als bijkomend opschrift 'Gift van Averbode aan Maria'. Het opschrift op een imitatiesteen buiten de grot luidt 'VIIIde Statie Jezus begraven VIIIème station Jésus au Tombeau';
- Ommuurde Olijfhof met het in de jaren 1960 geïntroduceerde, betonnen Mariabeeld dat de originele beeldengroepen van een liggende Christus en drie slapende apostelen uit 1937 vervangt. Het originele lage muurtje rond de Olijfhof met daarin een imitatiesteen uitgewerkte zitbank en het toegangspoort in cementrustiek bleven bewaard (Vlaamse Regering, 2022).

2 BEHEERDOELSTELLINGEN

2.1 ECOLOGISCHE DOELSTELLINGEN

2.1.1 Doelstellingen op niveau van het landschap

Naast de deelnemende percelen is binnen voorliggend natuurbeheerplan ook een ruimer globaal kader afgebakend (Zie Kaart 39 en 40). De in dit globaal kader opgenomen percelen zijn allen reeds in eigendom van de Abdij, maar actueel nog in landbouwgebruik. Gezien het moeilijk inschatten is wat de toekomst op vlak van landbouw voor de omgeving van de Abdij zal brengen, zijn deze percelen aan deze afbakening toegevoegd. Op deze manier kunnen deze, mocht dit op termijn wenselijk worden geacht, op eenvoudige wijze aan het beheerplan toegevoegd worden.

2.1.1.1 3.0 Open landschap water en moerassen (0,13 ha)

Binnen het globale kader komt op één locatie een ven voor, het zgn. Hoornven in deelgebied Omgeving Abdij. De huidige ontwikkeling met een sterke aanwezigheid van witte waterlelie, groot blaasjeskruid en

drijvend fonteinkruid duiden eerder op een voedselrijk, gebufferd water met rijke waterplantvegetatie (3150). De oevers binnen het beheerplangebied hebben weliswaar actueel te kampen met een bepaalde graad van verbossing.

Echter zijn in dit ven in het verleden wel bijzondere soorten als drijvende waterweegbree, duizendknoopfonteinkruid, moerashertshooi en slangenwortel vastgesteld, welke wijzen op een voedselarm water met periodiek droogvallende oevers, subtype oeverkruid (3130_aom). Door in te zetten op een kwaliteitsverbetering kan nagegaan worden of de potentie voor dit type actueel nog voldoende aanwezig is. Hierbij dient de opslag van de oeverzone verwijderd te worden en is de invoering van een periodieke ruiming wenselijk.

Doelsoorten binnen de open wateren en moerassen zijn grotendeels complementair aan de in het S-IHD-rapport beschreven soorten, zijnde drijvende waterweegbree, poelkikker en vleermuizen. De hiermee meeliftende soorten zijn gevlekte witsnuitlibel, noordse witsnuitlibel, venwitsnuitlibel en dodaars.

2.1.1.2 4.0 Open en halfopen landschap heiden en landduinen (2,17 ha)

Het globale kader bestaat voor circa 3% uit heiden en landduinvegetaties, welke allen gelegen zijn binnen de huidige deelnemende percelen. Hiervan situeert de helft zich ter hoogte van het Hoornven, waar het gaat om de habitattypes 2310 en 2330_dw. De bij deze habitattypes behorende aangetroffen kensoorten zijn struikheide, brem, schapenzuring, dwergviltkruid, heidespurrie, buntgras, zandzegge, vroege haver en beker- en rendierr mossen.

De overige delen bevinden zich in het zuidelijk deel van deelgebied Rodenberg, waar vooral struikheide een hoge bedekking aanneemt, naast soorten als pilzegge, pijpenstro, bochtige smele, blauwe bosbes en brem.

Echter hebben zowel de delen ter hoogte van de Abdij als op de Rodenberg te kampen met een sterke graad van verbossing. Het verwijderen van bos en opslag op deze delen is wenselijk om een kwaliteitsverbetering na te kunnen streven.

Doelsoorten binnen de open heiden en landduinen zijn vleermuizen. De hiermee meeliftende soorten zijn groentje, blauwvleugelsprinkhaan, knosprietje, snortikker, zwart wekkertje, veldkrekkel, levendbarende hagedis, boomleeuwerik, boompieper, roodborsttapuit en nachtzwaluw.

2.1.1.3 5.0 Gesloten landschap struwelen, ruigtes & pioniervegetaties (0,19 ha)

Binnen het globale kader komt op één locatie een doornstruweel voor, meerbepaald binnen de deelnemende percelen van deelgebied Omgeving Abdij. Het betreft een nog relatief jonge aanplant van sleedoorn en meidoorn. Een verdere natuurlijke evolutie zal leiden tot een kwaliteitsverbetering van deze delen.

Doelsoorten binnen de gesloten struwelen, ruigtes & pioniervegetaties zijn vleermuizen.

2.1.1.4 6.0 Open landschap graslanden (37,64 ha)

Circa 45% van het globale kader bestaat uit grasland. Hiervan is ca. 65% terug te vinden in de nabije omgeving van de Abdij. De resterende 35% situeert zich in het centrale deel van Rodenberg.

Echter is het merendeel van deze oppervlakte actueel nog in landbouwgebruik, waardoor slechts een zeer beperkt aandeel binnen de huidige deelnemende percelen, zijnde binnen deelgebied Omgeving Abdij terug te vinden is. Het gaat met name om het grasland langs de Averbodse Baan (OA2a) dat in het recente verleden nog een bemestingsgeschiedenis kende, wat maakt dat de ecologische kwaliteit actueel zeer laag is.

Door in te zetten op een verschrallingsbeheer d.m.v. maaien en afvoeren, zal de kwaliteit geleidelijk aan verbeteren waardoor een evolutie naar een mesofiel hooiland (rbbhu) te verwachten valt.

Doelsoorten binnen de open graslanden zijn vleermuizen. De hiermee meeliftende soorten zijn moerassprinkhaan, kwartel, kwartelkoning en paapje.

2.1.1.5 9.0 Halfopen en gesloten landschap bossen (43,79 ha)

Het globale kader is voor ca. 50% vertegenwoordigd door bossen. De helft van deze oppervlakte betreft (habitatwaardige) oude loofbossen van eik en beuk. De overige delen worden grotendeels vertegenwoordigd door Corsicaanse den.

Voor de inheemse bosbestanden zal ingezet worden op een kwaliteitsverbetering. De aanpak van aanwezige invasieve soorten als Amerikaanse vogelkers en Amerikaanse eik zal alvast een gunstig effect teweegbrengen. De uitheemse naaldhoutbestanden zullen geleidelijk aan omgevormd worden naar inheems loofhout.

Doelsoorten binnen de halfopen en gesloten bossen zijn zwarte specht, middelste bonte specht, wespendif en vleermuizen. De hiermee meeliftende soorten zijn keizersmantel, kleine ijsvogelvinder, eikenpage, hazelworm, boomklever, bosuil, fluiters, havik, appelvink, goudvink, houtsnip, bonte vliegenvanger, boomleeuwerik, boompieper, gekraagde roodstaart en nachtzwaluw.

2.1.1.6 10.0 Kleine landschapselementen (1,91 ha)

Ca. 3% van het globale kader wordt vertegenwoordigd door bomenrijen. Het gaat hierbij zowel om oude bomenrijen van wintereik, zomereik, Amerikaanse eik en beuk, als recente aanplantingen.

Doel is om de bestaande bomenrijen zo lang mogelijk te bewaren, waarbij bijzondere aandacht dient uit te gaan naar de aanwezige holenbroeders en vleermuizen. Wanneer mogelijk wordt bij sterfte het stamstuk van een velling gespaard. Op die manier kan de boom nog voor lange tijd als habitatboom fungeren.

Doelsoorten binnen de kleine landschapselementen zijn vleermuizen. De hiermee meeliftende soorten zijn boomklever, bonte vliegenvanger, gekraagde roodstaart, middelste bonte specht en zwarte specht.

2.1.1.7 11.0 Landschap leefgebied (2,37 ha)

Naast natuurstreefbeelden vegetaties zal voor enkele soorten ook een natuurstreefbeeld leefgebied nagestreefd worden. We focussen hier in de eerste plaats op soorten die expliciet in het S-IHD-rapport tot doel gesteld worden. Zo zullen aanvullende maatregelen voor vleermuizen en Spaanse vlag genomen worden ter hoogte van de mantelzomen en zal gestreefd worden naar voldoende (dik) dood hout. Maatregelen ter versterking van het leefgebied voor poelkikker zullen genomen worden ter hoogte van het Hoornven.

2.1.2 Overzicht van de natuurstreefbeelden & natuurbalans

2.1.2.1 Natuurstreefbeelden

Zoals hoger reeds aangehaald, wordt gestreefd naar een maximaal behoud en uitbreiding van bestaande habitattypes, Regionaal Belangrijke Biotopen en leefgebieden van soorten waar mogelijk. Volgende natuurstreefbeelden worden hierbij tot doel gesteld (zie Tabel 1 en Kaart 41 t.e.m. 43):

Tabel 1. Tot doel gestelde habitattypes, RBB's en leefgebieden.

Natuurstreefbeeld	Omschrijving
2310	Droge heide op jonge zandafzettingen
2330_dw	Open graslanden op landduinen, subtype dwerghaver
3130_aom	Voedselarme wateren met periodiek droogvallende oevers, subtype oeverkruid
4030	Droge heide
9120	Eiken-Beukenbossen op zure bodems
9160	Essen-Eikenbossen zonder Wilde hyacint
9190	Oude Eiken-Berkenbossen op zeer voedselarm zand
rbbhu	Mesofiel hooiland
rbbsp	Doornstruweel
LFG vleermuizen	Dieren van lichtrijke bossen, mozaïeklandschappen, bosranden en zomen
LFG Spaanse vlag	
LFG poelkikker	Dieren van vennen, voedselarme vijvers en poelen

2.1.2.2 Balans natuurstreefbeelden

De balans natuurstreefbeelden geeft een vergelijking tussen de actuele oppervlakte en de tot doel gestelde oppervlakte per natuurstreefbeeld weer. Uit onderstaande tabel valt voornamelijk de sterke toename van habitatwaardige bossen (9120, 9160 en 9190) als gevolg van kwaliteitsverbetering en omvorming op.

Er wordt over **96,62%** van de totale oppervlakte een natuurstreefbeeld nagestreefd.

Tabel 2. Overzicht actueel oppervlakte en aandeel natuurstreefbeelden en tot doel gestelde natuurstreefbeelden.

Natuurstreefbeeld	Actuele oppervlakte (ha)	%	Doeloppervlakte (ha)	%
2310	0,27	0,56	0,27	0,56

Natuurstreefbeeld	Actuele oppervlakte (ha)	%	Doeloppervlakte (ha)	%
2330_dw	0,34	0,70	0,44	0,91
3130_aom	0	0	0,13	0,27
3150	0,13	0,27	0	0
4030	0,92	1,90	1,47	3,03
9120	12,64	26,05	27,65	56,98
9160	0	0	1,93	3,98
9190	3,97	8,18	13,87	28,58
rbbhu	0	0	0,95	1,96
rbbsp	0	0	0,19	0,39
TOTAAL VEGETATIES	18,27	37,65	46,89	96,62
Geen vegetatie NSB	30,26	62,35	1,64	3,38
LFG vleermuizen	-	-	2,24	4,62
LFG Spaanse vlag	-	-	2,24	4,62
LFG poelkikker	-	-	0,13	0,27
TOTAAL LEEFGEBIED	-	-	2,37	4,88
TOTAAL NATUURSTREEFBEELD	18,27	37,65	46,89	96,62

2.1.2.3 Bosbalans

In het kader van voorliggend beheerplan zal over een oppervlakte van 2,18 ha bos en opslag verwijderd worden. 33% van de oppervlakte (0,71 ha) betreft delen die jonger zijn dan 22 jaar en bijgevolg niet te benaderen zijn als ontbossing. Bebossingen zullen op korte termijn niet plaatsvinden binnen de huidige beheerplanperimeter. In de perimeter van het globaal kader liggen in de toekomst tevens geen kansen voor bosuitbreiding.

Tabel 3. Bosbalans natuurbeheerplan Bos- en natuurdelen Abdij van Averbode.

Beheereenheid	BWK-eenheid	Te kappen/beplanten (ha)	Opmerking
RB1d	qb° + ppmb + quer + bet	-0,55	Ontbossing i.h.k.v. uitbreiding 4030 conform S-IHD-rapport

RB1e	ppmb + qb + cgb + quer + bet	-0,92	Ontbossing i.h.k.v. uit- breiding 4030 conform S- IHD-rapport
BOSBALANS		-1,47	

De bosbalans van het natuurbeheerplan (Zie Kaart 49) is wat betreft de deelnemende percelen licht negatief. Opgemerkt moet worden dat gezien de doelstelling 4030 opgenomen is in het S-IHD-rapport in principe geen boscompensatie vereist is.

2.2 ECONOMISCHE DOELSTELLINGEN

2.2.1 Houtoogst

Binnen de bospercelen zal houtproductie een belangrijke nevendoelstelling vormen. De omvormingen van naaldhout en uitheems loofhout (o.a. Amerikaanse eik) i.f.v. het streven naar een klimaatrobuust gemengd bostype, zal in de toekomst nog voor een belangrijke economische return zorgen. Dunnen zal zeer gefaseerd gebeuren waarbij binnen de beheerplanperiode minstens 1 beheeractie genomen zal worden, om te evolueren richting het beoogde natuurstreefbeeld. Nadien, bij het bereiken van het beoogde natuurstreefbeeld, zal de economische functie voornamelijk gericht zijn op hoogkwalitatieve houtproductie.

Door fasering van kappingen in tijd en ruimte wordt erop toegezien dat het jaarlijks kapkwantum van het beheerplangebied, de jaarlijkse aanwas niet zal overschrijden.

De uitvoering van deze kappingen leidt tot het periodiek vrijkomen van tak- en tophout. Gezien de Abdij ook tal van akkers in eigendom heeft, is er enige interesse om dit materiaal (deels) in te zetten als bodemverbeteraar. Het onderwerken van dergelijk materiaal leidt namelijk tot een toename van het koolstofgehalte en waterhoudend vermogen.

Tot slot zal de uitvoering van het reguliere beheer ook beperkte hoeveelheden brandhout opleveren. Dit zal vooral voortvloeien uit veiligheidskappingen, exotenbestrijding en bosrandbeheer.

2.2.2 Voedselproductie

De binnen het beheerplangebied gelegen graslanden worden gehooïd via een concessie met landbouwers. Het hooi kan fungeren als voedsel voor landbouwdieren. Het is wenselijk om hier in de toekomst blijvend op in te zetten.

2.2.3 Wildbeheer

Voor de ontoegankelijke delen in het noorden en oosten van deelgebied Omgeving Abdij en het oosten van deelgebied Rodenberg wordt de jacht verpacht. Het is wenselijk om deze jachtverpachting op ree in de toekomst te bestendigen.

Als bovendien door de aanwezigheid van (exotische) diersoorten, het behalen van de voormelde ecologische doelstellingen in het gedrang komen of schade aan naburige percelen optreedt, kan overgegaan worden op bestrijding en dit volgens de voorwaarden zoals beschreven onder §1.2.

2.2.4 Ander gebruik

De nabijgelegen horeca en abdijwinkel genereert mede dankzij de ligging van de Abdij tevens een belangrijke inkomst. De uitbating via een concessie zal ook in de toekomst verder gezet worden.

2.3 SOCIALE DOELSTELLINGEN

2.3.1 Beleving

2.3.1.1 Toeristisch-recreatieve ontsluiting

Het recreatief medegebruik is gezien de ligging in het Landschapspark De Merode van groot belang. De historische, landschappelijke en esthetische waarde van het gebied, draagt bij tot het gebruik van de aanwezige recreatieve infrastructuur. Bovendien versterkt de Lekdreef in combinatie met de aanwezige Abdijcafé, -winkel en het Klompenmuseum dit gegeven.

De aanwezige infrastructuur zal maximaal behouden blijven. Waar nodig zullen optimalisaties uitgevoerd worden. Hierbij worden steeds volgende principes gehanteerd:

- Het recreatief gebruik dient steeds afgestemd te worden op de ecologische draagkracht van het gebied.
- Binnen het gebruik zullen de huidige vormen van recreatie, zijnde wandelen behouden blijven. Overige vormen van recreatie (fietsen, mountainbiken en paardrijden) zal zich voornamelijk aan de randen en op de openbare wegen plaatsvinden;
- Het voorzien van goed toegankelijke paden;
- De paden dienen veilig te zijn voor gebruikers;
- Er zijn geen wegen opengesteld voor gemotoriseerd verkeer, m.u.v. dienstvoertuigen.

Om de recreatie in de toekomst in goede banen te leiden wordt vertrokken vanuit de basisprincipes als concentratie¹, zonering² en afnemende geleiding³ (Arcadis, 2013).

Om de eventuele wenselijkheid van het toepassen van het principe van zonering, waarbij bv. zones met matige, beperkte of geen recreatiemogelijkheden worden onderscheiden, is het in rekening brengen van de aanwezige ecologische functie of het principe van de cirkel van rust en stilte rondom de Abdij essentieel.

De meest kwetsbare terreindelen zullen hierbij gevrijwaard worden en fungeren als rustgebied.

¹ Omwille van de lineaire relatie tussen ruimtelijke spreiding en verstoring wordt recreatie sowieso preferentieel op paden geconcentreerd. Hierdoor zal het grootste deel van de recreatie zich ruimtelijk beperken.

² Zonering houdt in dat functies in zekere mate ruimtelijk gescheiden worden. Dit betekent niet dat de uitbouw van een recreatief aanbod sowieso impliceert dat er geen andere functies combineerbaar zijn. Het houdt wel in dat het uitrustingsniveau aangepast wordt aan de accenten die vanuit bewuste beheeropties plaatselijk gelegd worden. Zodoende worden er prioritaire ecologische zones afgebakend, waar het recreatief medegebruik preferentieel niet in plaatsvindt.

³ Het voorzieningenniveau inzake recreatieve infrastructuur kan in de prioritair recreatieve zones uitgebreider aanwezig zijn. Hieronder verstaan we de aanwezigheid van parkings, informatieborden, zit- en picknickbanken en een kwalitatieve padenverharding. Naarmate je verder van deze zones weg beweegt, zal het voorzieningenniveau dalen, waardoor ook een groot deel van de bezoekers minder geneigd is zich naar die locaties, die we wensen te vrijwaren van een intensieve recreatieve druk, te begeven.

2.3.2 Cultuurhistorie

De beheersdoelstellingen voor het Mariapark zijn:

- Bijdragen tot het behoud van het Mariapark als religieuze thematuin op korte en lange termijn. Een alternatieve invulling kan worden overwogen zolang die in de context van een devotiepark past en de beleving van een stille en besloten omgeving bestendigt, bijvoorbeeld een didactisch opgevatte stilteplaats of herdenkingsplaats, uitsluitend gericht op passieve recreatie;
- Het behouden, goed beheren en indien nodig herstellen van de slingerende paden en aftakkingen naar de bidplaatsen naar origineel plan, van hun afboording in imitatiesteen of ijzerzandsteen, van de inplanting van de constructies en hun logische volgorde op het parcours, van het licht golvend reliëf en van de verdichtende vegetatie rond de bidstaties die bijdraagt tot de beslotenheid van de omgeving;
- Het behouden, goed beheren en indien nodig herstellen van de kenmerkende vegetatie:
 - In de boomlaag wordt gekozen voor het behoud van een gemengd bestand met onder andere zomereik, beuk, ruwe berk en grove den als hoofdboomsoorten;
 - Naast en achter de bidstaties wordt toegewerkt naar een verdichting van de heestermassieven door de gerichte aanplant van een dichte struiklaag met populaire soorten uit de periode van de aanleg van het Mariapark, zoals Pontische rododendron, aucuba, hulst en taxus. Bloemperken zijn wenselijk voor en langs de bidstaties, rond het Mariabeeld in de Olijfhof, in het plantvak boven op het omheiningsmuurtje langs de Olijfhof, bij voorkeur met standplaatsgeschikte soorten die passen bij de tijdsgeest van het Mariapark of bloemen die met de Mariaverering worden geassocieerd, zoals maarts viooltje, kleine maagdenpalm, lelietje-van-dalen, madeliefje, wilde akelei, lievevrouwbedstro, vrouwenmantel en ridderspoor;
 - Opslag van bomen en struiken op de constructies en volledige overwoekering door klimplanten, in het bijzonder ter hoogte van inscripties en decoraties, worden tegengegaan;
 - Een geïntegreerd beheerplan is wenselijk met het oog op de afstemming tussen de erfgoedwaarden en de natuurwaarden in het Mariapark;
- Het behouden, goed beheren en indien nodig conserveren of herstellen van de cementruestieke constructies en hun bijzondere kenmerken:
 - Vakkundig herstel, consolidatie en restauratie met behulp van traditioneel ambachtelijke rocailleurstechnieken zijn wenselijk. Daarbij gaat bijzondere aandacht naar de kenmerken van de originele rotseerder die maken dat zijn stijl in de constructie herkenbaar blijft, zoals de groeven en het lijnenwerk in de rotsformaties van Tondeleir, het kleur en voegenwerk in de poortruïne van rotseerder Janssens. Het hernemen van oorspronkelijke kleurschilderingen dient steeds te gebeuren op basis van grondig vooronderzoek;
 - Bij herstel of consolidatie kan worden gekozen voor de aanpassing van ongunstige materiaaleigenschappen;
 - Onvoldoende leesbare opschriften worden in hetzelfde lettertype terug aangebracht;
 - Ingrepen die vandalisme tegengaan, worden aangemoedigd. Het concept en het materiaalgebruik hiervoor mag de belevingswaarde van de constructies niet aantasten;

- Grondwerken worden gericht op het herstel van het oorspronkelijke loopniveau van de paden, de platformen en de staties en op het vrijmaken van taferelen voor zover die door erosie of grondverzet door aarde bedekt zijn geraakt;
- Het behouden, goed beheren en waar nodig conserveren of herstellen van de beelden die deel uitmaken van de bidstaties of van de beeldengroepen:
 - Bij het herstel van de ontbrekende delen van de beelden, zoals handen of voeten, heeft herstel naar oorspronkelijk model de voorkeur op voorwaarde dat het kan worden onderbouwd, bijvoorbeeld aan de hand van historische foto's, ontwerpen, prentkaarten, archiefonderzoek. Het hernemen van oorspronkelijke kleurschilderingen dient steeds te gebeuren op basis van grondig vooronderzoek;
 - Om de onvolledig geworden beeldengroepen te vervolledigen is de terugplaatsing van verdwenen beelden wenselijk, voor zover het beeld of een replica ervan nog bestaat. Omwille van de geringe artistieke kwaliteit van de in serie gemaakte Fatima-groep is het vervolledigen van de beeldengroep niet aangewezen. Consolidatie van de huidige beeldengroep is wel een optie. In de Olijfhof is de terugplaatsing van de oorspronkelijke beelden een mogelijkheid maar geen noodzaak, omdat hun vervanging in 1960 door het gekroonde Mariabeeld de veranderde visie op het Mariapark en in het bijzonder dit onderdeel weerspiegelt. Als er toch voor wordt gekozen om deze beelden terug te plaatsen, is een reconstructie naar origineel model en een plaatsing op de oorspronkelijke locatie op basis van bijvoorbeeld historische foto's noodzakelijk;
- De Lourdesgrot en omgeving worden geschikt gehouden voor openluchtmissen of andere religieuze rituelen. De opstelling van de grot met daarin een altaar, een nis voor het Mariabeeld, een openluchtpreekstoel, een knielplaats voor het beeld van Bernadette Soubirous in combinatie met cementrustieke zitbankjes op het platform vóór de Lourdesgrot en de cementrustieke randen van het platform moeten herkenbaar blijven;
- De oorspronkelijke toegangen uit 1936, met name de kleine (boompoortje) en de grote toegang (poortruïne) blijven de hoofdtoegangen, omdat ze voor de logische circulatie in het devotiepark zorgen, in de chronologische volgorde van de bidstaties. De poortruïne kan hersteld worden volgens de oorspronkelijke configuratie van een poort langs de straatzijde met een cementrustieke zitbank en de nog bestaande ruïneuze pilaren aan de binnenzijde van het park. De imitatie houten palen achter de kleine toegang krijgen bij voorkeur een actieve invulling (Vlaamse Regering, 2022).

LITERATUURLIJST

- Agentschap van Natuur en Bos. (2014 (2)). *Managementplan Natura 2000 1.0: BE2223316 - De Demervallei, BE2400014 - Demervallei*. Brussel: Agentschap van Natuur en Bos.
- Agentschap van Natuur en Bos. (2014). *Rapport 29 - Instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones: BE2400014 - Demervallei, BE2223316 - De Demervallei*. Brussel: Agentschap van Natuur en Bos.
- Agentschap van Natuur en Bos. (2017). *Soortenbeschermingsprogramma voor de grauwe klauwier (Lanius collurio)*. Brussel: Agentschap van Natuur en Bos.
- Agentschap van Natuur en Bos. (2019). *Soortbeschermingsprogramma voor de poelkikker (Pelophylax lessonae)*. Brussel: Agentschap van Natuur en Bos.
- Arcadis. (2013). *Voortraject Strategisch Plan Recreatie. Bouwstenen visievorming*.
- Vlaamse Regering. (2022). *Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van het Mariapark bij de abdij van Averbode in Scherpenheuvel-Zichem*. Brussel: Vlaamse Regering.